

TOM LI/2003

Streszczenia artykułów

Paweł MATYASZEWSKI

LA CENSURE FRANÇAISE À L'ÉPOQUE DES LUMIÈRES

Résumé

Bien que cette étude ambitionne de présenter le caractère et le fonctionnement de la censure française tout au long du siècle des Lumières, donc dès le début du XVIII^e siècle jusqu'à la fin des guerres napoléoniennes, c'est décidément l'époque de l'ancien régime qui attire notre attention toute particulière. Il s'agit de montrer comment et selon quels principes la monarchie française de Louis XV et de Louis XVI organise un système de contrôle de l'imprimé, appelé le Bureau de la Librairie, qui lui permet de décider de ce qui peut parvenir au lecteurs. C'est dans la même mesure la personne du censeur, ses origines sociales et son statut public, que l'institution pour laquelle il travaille, qui deviennent le centre d'intérêt de cette étude. On tient surtout à montrer les mécanismes du fonctionnement de la censure préventive (domaine où le pouvoir a un monopole absolu, car la Sorbonne et le Parlement ne peuvent se prononcer que sur le sort d'un livre qui est déjà imprimé) qui, par le biais du système de différents privilèges et permissions, arrête ou, tout au contraire, accorde la publication des textes imprimés. Contrôler la circulation de la pensée, c'est également diminuer et, en même temps, concentrer à Paris le nombre d'imprimeries officielles. De plus, le pouvoir crée également un système de censure répressive qui, à l'aide de la police du livre, lutte sur le territoire de la monarchie française contre l'épanouissement du texte illégal, imprimé soit à l'étranger, soit clandestinement. L'image du système de censure à l'époque des Lumières ne serait pourtant pas complète si l'on ne voulait pas comprendre dans quelle mesure celui-là restait, surtout vers la fin du XVIII^e siècle, en rapport intellectuel avec l'époque où il fonctionnait. Autrement dit, aussi bien le pouvoir, que, surtout les censeurs qui le représentent, restent sous une forte influence des idées et des pensées éclairées qui traversent alors la monarchie française. La censure devient donc parfois assez souple, au point que le nombre de permissions augmente considérablement et que plusieurs titres contrefaits et interdits circulent de plus en plus souvent dans la société française. Décidément, rien ne pouvait arrêter le mouvement des Lumières ni l'avènement des temps nouveaux et, par un paradoxe saisissant, la censure, elle aussi, semble bien le prouver clairement à travers son histoire.

Słowa kluczowe : cenzura, Oświecenie, ancien régime

Mots clefs : censure, Lumières, ancien régime.

Key words : censorship, Enlightenment, old regime.

Edyta ULIASZ

OBSESYJNA WIERNOŚĆ NATURALIZMOWI W TWÓRCZOŚCI JORISA-KARLA HUYSMANS'A NA PRZYKŁADZIE A VAU-L'EAU, A REBOURS, LA-BAS.

Streszczenie

Krytyka podkreśla niejednokrotnie fakt wyraźnej ewolucji twórczości Jorisa-Karla Huysmans'a, wyodrębniając w niej trzy etapy : naturalistyczny, dekadenski, katolicki. Ewolucji artystycznej towarzyszy nieustające poszukiwanie sensu życia. Z życiowego nieudacznika, ateisty i rozpustnika, artysty bacznie obserwującego najdrobniejsze szczegóły codziennego życia, a jednocześnie pałającego nienawiścią do otaczającej go rzeczywistości i

ludzi, Huysmans przeistacza się w człowieka wierzącego. Czy jednak ta przemiana przynosi mu ukojenie? Jak sam twierdzi, jedynie literatura jest w stanie ocalić go od niesmaku egzystencji.

Celem niniejszego artykułu jest prześledzenie obsesyjnej wierności pisarza metodzie naturalistycznej. Jako uczeń Zoli, Huysmans początkowo akceptuje reguły gry narzucone przez swego mistrza. Pierwsze utwory (Marthe, Les Sours Vatarad, A vau-l'eau) można usytuować w obrębie naturalizmu wywodzącego się z teorii Zoli, który przechodzi w naturalizm estetyczny (A Rebours), nawet sataniczny (La-Bas), by w końcu stać się naturalizmem mistycznym (En route, La Cathédrale, L'Oblat). Skąd ta wierność metodzie naturalistycznej pisarza indywidualisty, który na każdym kroku stara się podkreślać swoją niechęć do wszelkich etykietek ?

Być może wynika ona z faktu, iż tak naprawdę Huysmans wykorzystuje tę metodę by stworzyć iście diabelską układankę: po dopasowaniu wszystkich elementów otrzymamy artysty portret własny. W ten sposób pisarz próbuje zemścić się na otaczającej rzeczywistości : teoretycznie, pod przykrywką wierności naturalizmowi, odtwarza świat pełen brzydoty i rozpacz, obnażając bezsens i nijakość ludzkiej egzystencji. Świat ten jest zniekształcony – pełen lęków, manii i straconych złudzeń pisarza. Jest on wręcz naznaczony pesymizmem, jednak błędem byłoby sprowadzanie tej twórczości jedynie do przedsięwzięcia egotystycznego, gdyż tego rodzaju zabieg prowadziłby nieuchronnie do zatracenia oryginalności utworów nie mieszczących się w sztywnych schematach. Huysmans, niczym buntownik z wyboru wciąż szuka stylu, który nie tylko zaskoczy czytelnika, ale i zmusi go do patrzenia w inny sposób na otaczający świat. Zważywszy na liczbę poświęconych mu badań i nieustające zainteresowanie, wydaje się, że z tych poszukiwań pisarz wyszedł obronną ręką.

Słowa kluczowe : Huysmans, naturalizm, satanizm, mistycyzm.

Mots clefs : Huysmans, naturalisme, satanisme, mysticisme.

Key words : Huysmans, naturalism, satanism, mysticism.

Artur GAŁKOWSKI

KONEKTORY TEKSTOWE W Dyskursach Pasterskich GIOVANNIEGO BATTISTY MONTINIEGO I CARLO MARIII MARTINIEGO

Streszczenie

Artykuł przedstawia rezultaty badań nad konektorami w dyskursie pasterskim. Korpus podjętego studium obejmuje znaczną część drukowanych listów pasterskich i homilii dwóch włoskich hierarchów kościelnych – Giovanniego Battisty Montiniego i Carlo Marii Montiniego, z okresu ich posługi arcybiskupiej w Mediolanie. Główne zainteresowanie położone zostało na formy językowe (tradycyjnie przypisywane do różnych kategorii gramatycznych), które uczestnicząc aktywnie w procesie tekstualizacji, spełniają rolę łączników między sekwencjami tekstu oraz sygnałów zapewniających organizację zewnętrznej strony wypowiedzi i jej odbioru przez słuchających/czytających. Większość łączników (będących najczęściej prostymi spójnikami lub przysłówkami bądź też kombinacją tych elementów) spełnia funkcje argumentacyjne w komunikacji pasterskiej, przyjmującej formę makro-aktów specyficznej argumentacji, której celem jest wyjaśnianie i nauczanie poprzez perswazję. Specyfika tego typu tekstów przyczynia się do nadawania konektorom wartości polifunkcyjnych w zakresie konstytutywnym i symptomatycznym argumentacji, jak również funkcji retorycznych i stylistycznych niektórym sygnałom, które służą

nauczającym biskupom do podkreślania ciągle aktualnych prawd wiary oraz zasadności ich przyjęcia przez odbiorców słowa.

Słowa kluczowe : konektory tekstowe, sygnały dyskursywne, dyskurs religijny, argumentacja.
Parole chiavi : connettivi testuali, segnali descorsivi, discorso religioso, argomentazione.
Key words : textual connectives, discourse signals, religious discourse, argumentation.

Katarzyna WOŁOWSKA

KILKA UWAG NA TEMAT FUNKCJONOWANIA IRONII W DYSKURSIE DIALOGALNYM

Streszczenie

Zjawisko ironii (rozumiane jako oparta na antyfrazie symulacja o charakterze dewaloryzującym adresowana do odbiorcy w celu wyszydzenia pewnej „ofiary”) wielokrotnie analizowane pod kątem natury swego mechanizmu (ironia jako trop, jako przytoczenie, itp.), zasługuje na uwagę również z punktu widzenia swojego funkcjonowania w dyskursie. Ironia może występować nie tylko w dyskursie monologicznym (wypowiedzi jednego podmiotu mówiącego), ale także w dyskursie dialogalnym (tworzonym przez co najmniej dwa podmioty), gdzie powinna być rozumiana nie jako figura retoryczna wpleciona w dialog, lecz jako jego integralna część, ściśle wynikająca z kontekstu i wywierająca wpływ na dalszy rozwój dialogu. Z punktu widzenia struktury dialogu, ironia występuje na poziomie interwencji (w znaczeniu określonym przez model interakcji werbalnych jako podstawowa jednostka monologiczna), zajmując w niej bądź pozycję centralną z punktu widzenia swojej mocy illokucyjnej (kpina), bądź poboczną (efekty perlokucyjne). Ironia pozwala również na zastosowanie takich zabiegów jak diafonia (odwołanie do wypowiedzi współrozmówcy) i polifonia (odwołanie do wypowiedzi jakiegokolwiek innego podmiotu) czy grę na izotopii (tworzenie fałszywej izotopii). Rozpatrywana w perspektywie pragmatycznej, ironia jawi się jako swoisty akt mowy oraz wpisuje się w teorię grzeczności (E. Goffman, P. Brown i S. Levinson) jako FTA (*Face Threatening Act*, akt zagrażający „twarzy” rozmówcy); jej funkcjonowanie w dialogu jest zarówno poddane różnym ograniczeniom (np. tempo dialogu utrudniające jej natychmiastową interpretację przez współrozmówcę), jak i otwarte na nowe możliwości (np. tworzenie koalicji). Wszystko to pozwala na ujęcie ironii jako zjawiska wzmagającego dynamiczność i wielopoziomowość dyskursu dialogowego, nie tylko ze względu na swój charakter ludyczny.

Słowa kluczowe: ironia, dyskurs dialogalny, antyfraza, interakcja, interwencja, nawiązanie ironiczne, diafonia, polifonia, pragmatyczny, FTA (*Face Threatening Act*), twarz, odkodowanie.

Mots clés: ironie, discours dialogal, antiphrase, interaction, intervention, enchaînement ironique, diaphonie, polyphonie, pragmatique, FTA (*Face Threatening Act*), face, décodage.

Key words : irony, dialogal discourse, antiphrasis, interaction, intervention, ironic reference, diaphone, polyphone, pragmatic, FTA (*Face Threatening Act*), face, decoding.

Janusz BIEN

ASPEKT CZASOWNIKÓW ZWROTNYCH O ZNACZENIU BIERNYM.

Streszczenie

Artykuł jest krótką analizą aspektu czasowników zwrotnych o znaczeniu biernym i nijakim, w sposób szczególny uwydatniającą różnorodność (pomieszanie) pojęć oraz definicji tejsze

kategorii gramatycznej w literaturze językoznawczej. Za przyczynę takiego stanu rzeczy, autor uznał mylenie cech funkcjonalnych aspektu leksykalnego z cechami aspektu gramatycznego, morfosyntaktyczną złożoność czasownika zwrotnego, oraz rolę kontekstu leksykalnego we właściwej interpretacji aspektowej zdania.

Słowa kluczowe : aspekt, czasownik zwrotny bierny, czasownik zwrotny nijaki.

Mots clefs : aspect, verbe pronominal moyen, verbe pronominal neutre.

Key words : aspect, middle construction.

Magdalena SOWA

BUDOWA NARRACJI W JĘZYKU OJCZYSTYM I W JĘZYKU OBCYM: PROBLEM KONDENSACJI I GRANULACJI

Streszczenie

Przedmiotem niniejszego artykułu jest prezentacja wyników badań dotyczących akwizycji języka obcego i budowania wypowiedzi w języku obcym i języku ojczystym, otrzymanych na podstawie zebranych danych empirycznych (nagranie, transkrypcja, analiza) oraz prac teoretycznych z zakresu badań nad konceptualną i werbalną (językową) strukturą tekstu narracyjnego. Pragniemy zwrócić tu szczególną uwagę na problem kondensacji i granulacji, tzn. tworzenia złożonych struktur zdarzeniowych, w tekstach narracyjnych studentów polskich reprezentujących bardzo zaawansowany stopień znajomości języka francuskiego. Kompleksowa analiza zarejestrowanych wypowiedzi pozwala zilustrować: i) repertuar leksykalnych środków użytych do wyrażania kondensacji w języku francuskim i języku polskim, ii) kontekst, w którym najczęściej obserwowane podmioty stosują zabieg kondensacji, iii) różnice / podobieństwa pomiędzy sposobem tworzenia struktur zdarzeniowych w języku obcym i języku ojczystym.

Słowa klucze: granulacja, kondensacja, język polski, język francuski, uczeń zaawansowany.

Mots-clés: granularité, condensation, polonais, français, apprenant avancé.

Key words: granularity, condensation, Polish, French, advanced learner.

Greta KOMUR

KILKA REFLEKSJI NA TEMAT FORM HYBRYDAJNYCH WE WSPÓŁCZESNEJ PRASIE FRANCUSKIEJ.

Streszczenie

W artykule przedstawiono jedno ze zjawisk językowych występujących we współczesnych francuskich tekstach prasowych. Wśród struktur gramatycznych mowy zależnej i niezależnej możemy zaobserwować konstrukcje opisywane od dawna w gramatykach francuskich, jak i w innych źródłach teoretycznych. Badania na podstawie korpusu z prasy pokazały jednak, że oprócz struktur „klasycznych” istnieje duża różnorodność form mowy zależnej i niezależnej. Oznacza to, że w tzw. tekstach autentycznych, takich jak na przykład teksty dziennikarskie, odnaleźć można całą serię struktur przytoczenia wypowiedzi osoby trzeciej. W artykule nazwano je „strukturami pośrednimi”, w tym samym wypowiedzeniu dzielą one bowiem charakterystyki mowy zależnej i mowy niezależnej. Istnienie tych struktur powoduje, zdaniem autorki, niemożliwość przeprowadzenia ścisłego podziału między dwoma formami wypowiedzi tradycyjnie przeciwstawnymi : między mową zależną i niezależną.

Słowa kluczowe : dyskurs, mowa zależna, mowa niezależna, struktury pośrednie.
Mots clefs : discours, discours indirect, discours indirect, formes intermédiaires.
Key words : reported speech, mixed structure, reported speech with textual islet.

Marzena WATOREK

ROZWÓJ ZDOLNOŚCI DYSKURSYWNYCH W AKWIZYCJI JĘZYKA OJCZYSTEGO : PRZYPADEK DYSKURSU DESKRYPTYWNEGO.

Streszczenie

Artykuł prezentuje częściowe wyniki badań wchodzących w skład projektu „Budowa dyskursu przez uczących się języka, dorosłych i dzieci”, koordynowanego przez autorkę tekstu. W studium starała się ona pokazać jak dzieci 4-, 7- i 10-letnie, których językiem ojczystym jest język francuski, rozwijają stopniowo zdolność budowy spójnego dyskursu. Na podstawie typu dyskursu, który jak dotąd jest stosunkowo rzadko analizowany w badaniach nad akwizycją języka ojczystego – a chodzi tu o opis przestrzeni – autorka pokazuje, w jaki sposób dzieci stopniowo budują dyskurs jednocześnie na poziomie struktury syntaktycznej wypowiedzi, na poziomie konceptualnego wyobrażenia opisywanej przestrzeni oraz na poziomie realizacji złożonego zdania językowego. W konkluzji autorka dowodzi, że kompetencja dyskursywna nie jest całkowicie nabyta przed 10 rokiem życia oraz że stosunkowo niski poziom spójności oraz słaba organizacja konceptualna opisywanej przestrzeni są pochodną niskiej jeszcze zdolności rozwiązywania kompleksowych zadań językowych, innymi słowy : wynikają one z nie do końca rozwiniętej jeszcze zdolności budowania koherentnego i spójnego dyskursu.

Słowa kluczowe : dyskurs, opis przestrzeni, przestrzeń, akwizycja języka ojczystego.
Mots clefs : discours, description spatiale, espace, acquisition de la L1.
Key words : discourse, spatial description, space, L1 acquisition.

Sebastian PIOTROWSKI

NAUCZANIE I METADYSKURS DYDAKTYCZNY NA LEKCJI JĘZYKA OBCEGO.

Streszczenie

Artykuł opiera się na korpusie (nagrania audio) zebranych w klasie języka obcego na poziomie szkoły średniej. Poprzez analizę metadyskursu dydaktycznego opisuje on podstawowe zadania (generowanie wypowiedzi w języku obcym ze strony uczniów, wyjaśnianie nieznanych elementów języka obcego, ewaluacja), jakie podejmuje nauczyciel w procesie nauczania języka obcego w środowisku instytucjonalnym.

Słowa kluczowe : metadyskurs, ewaluacja, produkcja w języku obcym, strategie.
Mots clefs : métadiscours, évaluation, production en langue étrangère, stratégies.
Key words : metadiscourse, evaluation, production in foreign language, strategies.